

Učiteljski TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List I.

V Ljubljani, 1. januarija 1880.

Tečaj XX.

O novem letu.

Dan danes, o času javnih sleparij, se duševna hrana ravno tako na debelo in obertniško kazí, kakor se kvarijo jedila, ki so v hrano telesu.

Kdo še jasno misli? Kdo se zares trudi, da se kaj nauči? Kdo pozveduje poprej in oprašuje, predno o čem lahkomi selno sodi? Iš čemo tukaj žlahnih kamnov, a teh ne najdeš na cesti, treba da jih s trudom skoplješ iz globočine.

Mnogo jih je, ki so zadovoljni, da le zmirom na verhu plavajo s tokom, ki se imenuje „javno mnenje“, a globokeje ne gledajo, od kod da izvira tok in kam vodi? Slišimo čestokrat čudno brozgo, kako se vse veličastno in blažilno, kar je prineslo kerščanstvo človeškemu rodu, pripisuje moderni omiki, in ko v resnici spoznajo, da vpliva kerščanstvo na izobražbo ljudstva, pa sklepajo iz tega: brez vere in kerščanstva uže shajamo, sedanja omika izreja npravno doveršene značaje, dà, tudi še rekó: vera s svojimi obljubami podpira „sebičnost“; obetaje plačilo in kazni na unem svetu npravnosti še škoduje?!

Kdor se je naučil tako besedovati in to, kar se je še otrok iz katekizma naučil, sedaj pripisuje svoji omiki, razsaja in rogovili potem po norčevski zoper cerkev, duhovne i. t. d. Proti tem pozabijo še navadne vljudnosti iz gorečnosti do humanizma; človek, ki cerkveno misli ni več rodoljub, obsojen je uže, a nikdo ne posluša njegovega zagovarjanja.

Poslušajmo pa, kaj o tem piše strokovnjak, ki se je več kot polstoletja pečal s pedagogiko, morálo in deržavniškimi vednostmi. To kar prinesemo je izpisek iz dnevnika, ki ga je imel imenovani pedagog in prijatelj pokazal. Glasi se tako-le: Kako postane človeško dejanje npravno? No, tako, da človek prosto voli, to pa izhaja od tega, ker je

volja prosta; pametna bitja pa imajo prosto voljo. Kar pa se mehanično opravlja in živalsko dela, to ni več нравno, tedaj tudi za to ni odgovornosti, ni kaznivno, kakor dejanje človeka, ki ravna prosto in sè zavednostjo.

Človek pa lahko voli: resnico in zmoto, pravico in krivico, blagor ali gorjé, pa tudi pota in sredstva do teh. Da pa kdo prav voli, treba mu je da stvar, ki jo voli, dobro spozna po njenem razmerji do: Boga, sveta in do ljudi. To spoznanje zadobiva po poučevanju, poočituje mu to umetnost. Največa umetnost (učenost) je pa v tem, da človek svoje življenje tako obrača, kakor je najbolj za časnost in večnost.

A tudi človek, ki je najbolje poučen, čuti v sebi postavo čutnosti (mesa), ki nasprotuje postavi vzvišenega duha ali kakti slep nagon, ali kakor slepa strast, star izrek: *Video meliora, proboque, deteriora sequor* (spoznavam in odobrujem boljše, a hodim za slabejim) je neprestana dedšina padlega človeštva, kljubu pouku in omiki. Zleg je v delovanji naše volje, nespamet in krivica jo večkrat napada, in poslednjič opeša, ako se volja ne vadi in ne uri, da bi se hudemu v bran stavila. To pa dela odgoja, **ki uterjuje voljo**. Za to je pa treba pametnega strahovanja, ki se zaveda: zakaj, kam in kako.

Odgoja in pouk solidarno skupaj delujeta, da pomoreta človeku kakoršen je, „k svobodi“, k taki svobodi, kakor je njemu v korist, da postane njega delovanje нравno, zaslužno, samovestno. Izraz нравnega delovanja to je značaj pri človeku.

Pri „Klopstoku“ govori Salomon, da je izvir vsega zlega le v razumnosti, ta se izliva v serce človekovo, ki je polno dobrega ali hudega djanja, kakoršen je vir, ki v vanj prihaja, in to govori za pouk; a Horacijeve besede: „*Quisque suos patitur manes, optimus est, qui minimis urgetur*“ vsakdo ima svoja slaba trenotja, najboljši je, kdor jih ima najmanje, nam jasno kažejo, da je uže pogan čutil in spoznal spačenost človeške volje, čutnosti, ki se upira zoper duha. V tistih mračnih dnevih, kje najde človek drugej pomoči, ako ne v kerščanski нравni, ki pozna vir, od koder se izliva to gorje nad ves Adamov rod. Kako mora tedaj gojitelj ravnati, kje ima iskati zdravila zoper zleg, zoper gorje, ki se izhaja iz prvega človeka na vse njegove potomce? Gojitelj se bode posluževal sredstev, ki mu jih ponuja kerščanska нравna, da bo nagibal in podpiral voljo svojih gojencev za izpolnitev blagega in dobrega, kar so spoznali s svojim umom, a odvräčeval in zavräčeval jih od nepoštenih dejanj tudi tačas, kedar si bode treba samega sebe tako rekoč siliti. Kdor tako izreja svoje gojence, ta jih izreja v kerščanskem smislu, po naukih in zapovedih sv. cerkve, ki zajema iz vira božjega razodenja, ki se upira na besede in nauke našega Izveličarja. — To je kerščanska izreja, nasproti zgol umoslovni (racionalni) izreji, ki človeka le poučuje, a ne pozna vira, od kod izhaja spačenost v človeškem serci.

A.

Jernej Kopitar.

*

„Monstrum scientiarum“.
J. Grimm.

Slovstvena zgodovina kaže, kedaj se je slovstvo pričelo, kako je napredovalo, kako dospelo do sedanje svoje vstave in oblike. — Zgodovina pojasnuje vsaktero vedo; tako tudi slovstvena zgodovina pojasnuje jezikovno vedo ali jezikoslovje. — Treba je le, da se kaže res zgodovina in prav.

Kar prvo tiče, naj se kaže res zgodovina, se dan danes čestokrat laže in namestu zgodovine razlaguje le povéstnica celó že po slovénških nekterih učiliščih in listih, da bi človek vedoželjnemu mladenču klical rad: „Ne verjemi! Tolle et lege t. j. vzemi pisatelja v roke in beri ga sam!“ — Opisujejo se namestu slovstvenih del ali umotvorov le slovstvosatelji t. j. pisatelji po osebnosti, po notranjščini in vnanjščini, po slastih in strastih. To — se vé da — mika mladino! — Osebe naj se v književni zgodovini opisujejo le, kolikor je potrebno in koristno v njeno pojasnovanje.

Kar drugo tiče, naj se prav kaže slovstvena zgodovina, priporoča nam sveto pismo, naj hvalimo sloveče svoje može, pristavlja je, da njih trupla počivajo v miru (Sir. 44.); blagor mertvim (beati mortui...). — Glasoviti sedanji životopisi t. j. opisovanja živočih še tolikih junakov — so vsakdaj kočljivi, malo da ne sumljivi. „Ne hvali človeka v njegovem življenju, svetuje z bogoljubnim svetnikom nam Slovencem domoljubni Slojšek (Drobtinc. l. 1862, str. 71.), ampak hvali ga po njegovi smerti, povzdigaj njegove zasluge, kedar je rajni, in hvalivca prilizovanje ne mika, pa tudi pohvaljenega prevzetija ne skuša“. Opisujejo naj se mertvi, rajni, po starem pregovoru: „De mortuis nil nisi bene“. — Pregovor ne pravi: — „nil nisi bona“; torej se smejo tudi njih „mala“. — „Facta loquuntur“. — „Blagor mertvim... njih dela gredo za njimi (opera illorum sequuntur illos)“, uči spet sveto pismo (Razod. 14, 13). Dela — dobre in slabe — gredo za njimi kakor na unem, tako tudi na tem svetu. Razlagovati se imajo, toda vsegdar bene t. j. tako, da se dobre priljubijo, slabe pa pristudijo. Kdor drugače počenja, ne dela prav, vzbuja strasti, nareja stranke, in gorje mu naposled, kajti — ako slepec slepca vodi, oba v jamo padeta.

V čislih imajoč omenjene pravila — naj pričnem spet letos z možem, kateri — domá na Kranjskem — sloví po Slovanskem — med vsim učnim svetom; z možem, čegar rojstveno stoletnico bodemo obhajali to

leto; s slovanskim Kranjcem, in ta veliki učenjak, po J. Grimmovih lastnih besedah „monstrum scientiarum“ je — Kopitar.

Življenje njegovo je znano. Opisal ga je nekaj sam (l. 1839), in naslednik njegov dr. Miklošič že dvakrat dal na svetlobo (l. 1851 in l. 1857); nekaj pa so ga opisali drugi in se bere v raznih naših časnikih in berilih na pr. v Vedežu, Bčeli, v Novicah l. 1852 in l. 1857, v Slov. Ber. gimn. VII. l. 1858 itd. itd. — Priprost spominek ima ranjki c. kr. dvorski svetovavec in prvi varh c. kr. dvorne bukvarnice na Dunajskem pokopališču Marksovem, kjer je (cf. Wien. Ztg. dr. M. J. Fesl) v nadgrobní kamen vrezan naslednji pozlačeni napis v latinskem jeziku:

Bartholomæus Kopitar
Carantanus
natus in pago Repnje ad Aemonam
d. 23. m. Augusti 1780
in slaviciis literis augendis
magni Dobrovii
ingeniosus æmulator
obiit Vindobonæ d. 11. m. Augusti 1844.

Zemljepisje in zgodovina v ljudskeji šoli.

Mnogo se je že pisalo po šolskih listih o zemljepisji in zgodovini; eden jo je zagodil tako, drugi zopet drugače. Upam toraj, da mi častiti bralec ne bode zameril in z menoj poterpljenje imel, če tudi jaz svoje misli naznanim, kako bi bilo mogoče ta lep predmet z dobrim vspehom na eno-, dvo- ali trirazrednej ljudskeji šoli podučevati.

Nove šolske postave nam v svojih novih normalnih učnih črtežih tudi realistične predmete in z njimi vred zemljepisje in zgodovino v ljudskeji šoli podučevati velevalo. — Po mojih mislih in v mojih očeh to nič novega ni; ker, kolikor šolskih beril sem v roke vzel, tudi take, ki se že več po šolah ne rabijo, zapazil sem v njih take besede in berila, da je moral vestni učitelj hote ali nehote tudi v realističnih predmetih v zgodovini in zemljepisji v ljudskeji šoli podučevati, ako so hoteli učenci berilo temeljito razumeti. Se ve, da ti predmetje niso bili v prejšnjih učnih črtežih predpisani, pa vestni učitelj bi moral že po principu pedagogike podučevati v njih. Če bi se moralo to že poprej zgoditi, toliko bolj je še zdaj dolžnost vsakega učitelja to storiti, ko nam učni črteži natanjko velevalo, kaj in koliko naj se, kolikor moči, od vsakega predmeta v vsakem razredu, v vsakem oddelku celo leto vzame in podučuje.

Predočimo si trirazredno šolo z oddelki, ktero otroci obiskujejo šest ali osem let. Z šestletnem obiskovanjem šole bi moral vsak otrok ostati v vsakem razredu dve leti, in sicer prvo leto v I., drugo v II. oddelku.

Začnimo toraj v I. razredu s prvim oddelkom. Berilo je Abecednik, ta knjiga je otroški „Universallexicon“. Pervo leto se otroci komaj dobro gladko mehanično brati navadijo in še le proti koncu leta, ko do velikih začetnih čerk dospé, se učitelju ponuja priložnost, jih nekoliko z zemljepisjem soznaniti, ker ravno v tem razdelku knjige je največ zemljepisne tvarine. Učitelj naj sedaj gleda na to, da otroci stavke gladko čitajo, in ko so se jih čitati dobro navadili, naj jim učitelj posamezne besede ob kratkem pojasni in razloži. Take besede nahajamo v „Začetnici in I. berilu str. 31, 32, 33. Pervo leto naj učitelj bolj ob kratkem omeni, kaj pomenijo te besede. V „Začetnici“ pridejo potem na versto lastna imena, — možka in ženska kerstna imena, dalje kaj so stvari, kakšne, kaj delajo ljudje, kaj živali, kaj stvari? Lepo nebo. — Toliko bi se morda vzelo 1. leto v I. razredu.

Drugo leto v I. razredu. Ker je ponavljanje duša vsakega poduka, naj učitelj ne nadaljuje to leto precej v Abecedniku, kjer je prejšnje leto nehal, temveč naj stori korak nazaj in naj začne zopet s tvarino, kjer se velike čerke začenjajo, ker otroci o počitnicah deloma mnogo pozabijo, deloma pa že tudi več razuma imajo. Zdaj naj jim učitelj bolj obširno razklada zgoraj omenjene besede, kakor: Solnograd, Sisek, Hrastje, Pohorje, Štajarsko, Kranjsko, na vprašanja tam stavljena str. 31: Ali znate tudi druga mesta imenovati; str. 33: imenujte druge gore ali bregove! i. t. d. naj otroci bolj obširno odgovarjajo, naj se jim dajo potrebna pojasnila, po katerih se širi obzorje njihovega znanja. Konec ure naj učitelj učence v kratkih in priprostih stavkih izprašuje, da se prepriča ali so ga otroci razumeli ali ne in koliko so si zapomnili. Na ta način, da jim učitelj v priprosti besedi zemljepisje razlaga in potem spraševaje ponavlja, si otroci veliko lažje zapametijo in obderžijo, tako rekoč skušajo se, kateri bode pri izpraševanju več vedel povedati, dobijo veselje do šole in ljubezen do učitelja in tako je učitelj naredil že pri malih učencih v I. razredu velik korak napredka v zemljepisji.

St. 92 nahajamo 55. b. v. „Voda“. O tej priliki se otrokom lahko marsičesa razlaga, kar služi prihodnjemu uku v podlago, bodisi pouku v prirodoslovji ali zemljepisji. Vprašanja, kakor n. pr: Katera tekoča voda je v našem kraju? Kam se izliva? so tukaj prav umestna. Naslednja 56. b. v. je pesen, pa rekel bi, ena izmej najboljših, kar jih imamo po berilih. Le poglejmo kako uže perve besede: Izpod skale, 'z spoke male virček hladni vije se, itd. počituje vrelec. Ali ni tu viditi kakor da bi studenček lezel iz zemlje? Učitelj lahko pelje učenca gor v visoke gore, kjer se začenjajo naše vel'ke reke, in mu prav živo pred oči stavi: domačijo rek in učence opozori na znano pesen: „Zibka Save položena v jezero planin“. Le gledati je tukaj učitelju, da ga otroci ne spravijo predaleč iz tira, in da učitelj nikdar ne pozabi, da je v

I. razredu, in da sedaj otrokom še ni treba vsega vedeti, kar bi jim učitelj lahko povedal.

B. v. 65, 66, 67, 68 in 69 so posebno umestne v I. berilu, Začnimo s 65. vajo. Otrok vidi nad sabo nebo, oči mu kažejo velik oblok. Na tem obloku solnce vzhaja in zahaja. Tam v daljavi so sinje gore, ko bi prišel do njih, bi se lahko kraja neba dotaknil. Tam-le na unem hribu je cerkvena, lepa prijazna mala cerkvena, ko bi do nje prišel, bi jo lahko v žepu domu prinesel. Oče so mu pač pravili, da je tam na unem hribu nebo ravno tako okroglo, kakor doma; in da je cerkev tam tako velika kakor domača farna cerkev. To se mu vse nekako čudno vidi, ne ve, ali bi verjel ali bi ne? Sedaj mu pa učenik v šoli vse ravno tako razlaga, no si misli otrok, oče in učitelj uže to bolje vesta, a vendar bi se sam rad prepričal, je li res temu tako? S tem se zbuja vedičnost, pozvedavost, otroci sprašujejo, učenik jih modro napeljuje na samolastno opazovanje. Uže tukaj jih bode opozoril, kje solnce vzhaja, kje zahaja — po letu? po zimi? spomladi? jeseni? Otroci se uče zavedati (orientovati), in uže 3. ali 4. leto jim učitelj lahko pove: na vzhodu od nas je vas I., na zahodu gora I., reka I. teče od zahoda na vzhod i. t. d.

(Dalje prih.)

Naravoznanstvo v ljudski šoli.

(cf. I. 7. p. 1.)

13. Skladanje sil.

Ribič, kateri veslja poprek čez reko, ne pride s čolnom na kraj, kateri je natančno, pravokotno nasproti kraju, iz kterega je izšel, — dasi ravno vesla v tej meri, — ampak pride zdolej pod krajem. Ako opazujem čerto, v kteri se je čoln gibal, prepričamo se, da je šel čoln na pošev ali poprečno od brega do brega. Da si stvar malo bolj pojasnimo, hočemo najprej paziti na sile, ktere delujejo na čoln. Ribič veslja, t. j. on prenaša po vesljanju na čoln neko moč ali silo, ktera čoln naprej pomika. To silo hočemo imenovati „veslavno silo“. Ako bi sama ta sila delovala na čoln, toraj bi ona čoln premikala v čerti, ktero bi potem oba brega pravokotno zadela. Pa temu ni tako; na čoln deluje še druga sila, — vodna sila — ktera čoln doli nese. To hočemo pa „tekočo silo“ imenovati.

Vidimo tedaj, da delujete na čoln dve sili, ali da je čoln pod vplivom dveh sil, kterih vsaka razne namere išče: veslavna sila žene čoln poprek čez vodo, tekoča pa doli po vodi. Kaj sledi naposled iz tega? — To, da čoln ne gre popolnoma ne za to, ne za uno silo, ampak ravna se po vsakej le nekoliko: kajti ne giblje se natanko poprek, a tudi ne natanko naravnost doli po vodi, ampak on gre v srednji nameri. Sila,

ktera čoln v tej nameri naprej žene, je nastala gotovo iz združevanja obeh delajočih sil. V tej primeri vidimo skladanje dveh sil.

Da si bolje pojasnimo, kaj učinjajo skladne sile, poskusimo to z žogo. Ako porinem ali udarim žogo s perstom na desno, bežala bude na levo v primeri, v kateri sem jo porinel; sedaj jo udarim od spodaj, tedaj beži zopet v nameri, v kateri sem jo udaril. Ako jo pa ob enem s tem perstom udarim na desno in s tem od spredaj porinem, takrat beži poprečno po mizi. — Nameri, v kateri je ena sila delavna, moramo si pa poočitati tudi z ravnimi črtami. Zgled od čolna in od žoge zamoremo si tako-le predstaviti: !__ Pika pomenja kraj, kjer je bila žoga ali čoln pred udarcem.

Veča sila žene žogo dalje, kot manjša; daljša pot vjema se z večo silo, krajša s slabejšo. Zato pa naredimo za večo silo daljšo čerto, za manjšo pa krajšo. Ako je n. pr. ktera obeh sil še enkrat tako velika, kakor druga, tedaj dobimo, ako si hočemo to s črtami poočitati, naslednjo podobo: !__ V tem primerljaju si mislimo, da delujete obe sili na žogo pod naklonjenim kotom. Podoba iz čert bi bila tedaj taka-le: !__ kadar ste sili enaki; taka pa !__ ako je ena sila še enkrat tako velika kakor druga. Iz teh-le podob zamore se pa, ako se zložite dve čerti vzporednika (t. j. čveterovogelnika iz dveh parov enakih in jednako vzporednih strani) narediti podobo, n. pr.: $\begin{smallmatrix} c & \square & b \\ a & & d \end{smallmatrix}$

Ako bi n. pr. stala žoga pri čerki a , ter dobi ob enem dva enaka velika udarca pod pravim kotom, tedaj se ne versti sila za silo, ktero bi jo gnala proti čerki c , ne tudi za uno, ktera jo sili proti d , ampak giblje se v nameri od čerke a proti b , t. j. v dvokotnici vzporednika.

Vsled velikosti in namere obeh na žogo delajočih sil, naredimo lahko vezne vzporednike; v vsakem primerljaju pa nam dvokotnica (diagonalna) naznani namer, v katerem se žoga giblje.

Poočitati moremo pa tudi velikost in nameri vesljavne in vodne sile, iz katerega poočitanja se lahko razvidi namer v katerem se čoln dalje pomika. Poskusite to narediti z raznimi črtami! —

Po vsem si tedaj zapomnite naslednji zakon: „Ako delujete na kako telo dve sili v raznih namerah, toraj se giblje telo v dvokotniku vzporednika, kateri se določi po nameri in velikosti obeh sil.

Dve v eno dejanje združujoči se sili imenujemo postransko, po združenju nastalo silo pa silo nastopnico.

Sedaj se pa hočemo nekoliko ozreti po prikaznih, ktere se naslanjajo na zakon skladanja sil.

Ako kdo barko skozi tok morja proti zahodu, po toku vetra pa proti severu prigiblje, toraj jadra barka v severo-zahodni nameri. V

vetrovnem vremenu padajo deževne kapljice in toča poprek. Ako se barka po morju vozi, ter med tem iz veršala ali koša na jaderniku kaj doli pade, toraj leti padajoče telo v poprečni nameri (postranski sili ste pri tem težna moč in sila stanovitnost). Od jezdic verženi kamen pade poprek. Zakaj neki? — Ako skoči človek z naglo naprej derdrajočega voza, toraj ne obstoji na kraju, na katerega je namerjal skočiti. Zakaj? — Kako ali v kaki nameri more brodnik jadrati, da pride ravno unstran brega? —

Pomnite: Čerta, v kateri ima čoln jadrati, naj je protikotna čerta ali diagonale iz postranskih sil sestavljenega paralelograma ali podolgastega čveterokotja z vštricnimi čertami. Poočitajte to s čertami! — V kateri nameri more plavavec obračati svoje gibanje, da pride ravno unstran na breg iz katerega je izšel? —

Ako narišemo razna podolgasta čveterokotja z vštricnimi čertami in potem opazujemo njih protikotne čerte, toraj vidimo, da so one toliko daljše, kolikor je kot bolj špičast, v katerem se vedno enako ostale čerte združujejo, ktere predstavljajo postranske moči ali sile. To nas pa tega opominja, da je sila nastopnica toliko večja in močnejša, kolikor manjši je kot, pod katerim postranski sili delujete na ktero telo. Ako bi n. pr. hotela dva delavca veliko kamnitno ploščo naprej prevleči, toraj se morata kolikor mogoče blizu skupaj vstopiti, da v eni in ravno tisti nameri ali kolikor je mogoče v majhinem kotu delujeta. — Kako se morejo delavci vstopiti, ako hočejo koloturnik pretegniti, na ktere glavnej vervi so še druge postranske vervi? — Kako se pa morejo delavci vstopiti, ako hočejo z vervmi čoln pretegniti? —

Vprašanja. *Kako se glasi zakon sil paralelograma? — Kako zovemo pod kotom zadeti sili, kteri se v jedno silo zložite? — Kaj je to, sila nasprotnica? — Poskušaj gibanje čez reko plavajočega čolna z besedami in potem z narisom razložiti! — Po čem se ravna sila nasprotnica? — Kdaj razodeva kaka sila vso svojo moč na kakošno telo? —*

(Dalje prih.)

Slovnica v „Začetnici“ in „Drugem berilu“.

*Ko sem pred par meseci v „Učit. Tov.“ kritikoval novo izišto „Drugo berilo“, sem imel terdno nadejo, da bo z ozirom na važen namen, kateremu ima knjiga služiti, eden ali drugi starejših, skušen bogatejših mi gospodov tovarišev vzel slovniki del v pretres — da bi se knjiga potem po natančnem pregledovanji, kolikor mogoče očistila pomanjkljivosti, ker več oči več vidi, in da bi v drugem natisu *) prišla v popolnejšej*

*) Druga izdaja se že razprodaja — nespremenjena.

obliki učečej se slovenskej mladini v roke, kajti za otroke je najboljše komaj dobro; a do sedaj se še nihče o tem važnem predmetu nij hotel oglasiti.

Slišal sem, da je spretno pero uže omočeno, skušeni mož zopet obrisal, meneč, ko bi se njegova kritika utegnila napačno tolmačiti. Tudi o meni bi se lahko ti napačni nazori pri enem ali drugem scimili; a glede nedvumljive važnosti spomenutega predmeta in z ozirom na dvakratni poziv od odlične strani, bom v kratkih potezih načertal svoje osobno mnenje o slovniškem delu v „Začetnici“ in „Drugem berilu“. Da se oziram tukaj tudi na slovniški del v „Začetnici“ prouzučuje to, ker ima „Začetnica“ slovniško prilogo, katera se v „Drugem berilu“ nadaljuje.

Začetnica začenja slovnicu sè stavkom, kakor se novejši nemški slovniški izdelki tudi tega pota deržé; jaz se za to pot podučevanja ne morem ogreti, kar natančnejše omenjam v prvi številki „Uč. Vestnika“ v predgovoru k svojim slovniškim obravnavam“. Nekateri terdè, da je nauk, ako se začenja s posameznimi deli stavka — z besednimi plemeni, pregol, suhoparen, predolgočasen, da predolgo ne doseže svojega namena i. t. d. — Odličen, učen gospod, ki se tudi bavi sè slovniško sestavo, mi je sicer rekel, da se z otroki, od kterih je učitelj v prvem letu doslednje zahteval odgovora v celih stavkih, uže v drugem šolskem letu sme pričenjati v slovnicu sè stavkom.

Priznavam, da je na tem nekoliko resnice, a vendar še ostaja mnogo razlogov, kateri po mojem mnenji zoper ta način začetnega slovniškega poduka govoré.

Kar se tiče dolgočasnosti in suhoparnosti pri obravnavi posameznih stavkovih delov, je resnica, ako bi se to hotelo podučevati po načinu, kakor se „iz stolice tradira“; ako se pa učitelj med otroke spusti in ž njimi stvar obravnava otroškej zmožnosti primerno, zgubi se vsa golost, suhoparnost in dolgočasnost, na njih mesto stopi živahnost, veselost, pravo zanimanje — in dober uspeh gotovo ne izostane. Se vé, tukaj je pač tisti „otroškej zmožnosti primerno“ naj težje zadeti. Pa tukaj velja, kakor povsod: „Uebung macht den Meister“. Pa tudi v individualnosti učiteljevej je dostokrat shranjen dober kos uspeha ali neuspeha pri podučevanju mladeži.

(Dalje prih.)

Dopisi in novice.

— Iz seje c. k. dež. šl. svèta dné 11. novembra 1879.

Razrešene so bile prošnje za oprostitev šolnine na gimnaziji, na državni realki, na c. k. vadnicah.

Prošnje nekaterih učiteljev za dopolnivne doklade pri njih plačah so bile razrešene.

Prošnja vdove ljudskega učitelja, ki je bil začasno umeščen, za pokojnino in odgojnino otrokom, napotuje se deželnemu odboru, da dovoli preskerbnine po milostni poti.

Poročilo c. k. nadzornika za srednje šole v nadzorovanji dveh gimnazij se jemlje na znanje, in se boče predložilo sl. ministerstvu.

Pet ljudskih učiteljev se stalno umešča.

Potovalno poučevanje na ljudski šoli, kakor je nasvetoval c. k. okrajni šolski svet, se odobruje in dotičnemu učitelju se dovoli primerna nagrada.

Poročilo c. k. nadzornika za ljudske šole o šolstvu na Kranjskem l. 1879 se jemlje na znanje in se ima predlagati na višje mesto.

Na podlagi vloge krajnega šolskega sveta in po nasvetu dotičnega okrajnega šolskega sveta se dovoli poldnevno poučevanje na dvorazredni ljudski šoli.

Razrešene so bile pritožbe o kaznih zastran šolskih zamud, potem prošnje za nagrado in denarno pripomoč.

— Dné 4. decembra l. 1879.

Predseduje vitez dr. Anton Schöppl, namestovalec c. k. dež. predsedniku, navzočih je 8 članov.

Na dnevnem redu je bilo:

Dve soseski se prepirate, kako se ima oberniti prihodek od štantov, ki je po fasionu odmenjen za šolske potrebščine; c. k. vlada je o tem prašala dež. sl. svet, ki oddaja svoje mnenje.

Poročilo ravnateljstva c. k. spraševalne komisije za splošne ljudske in meščanske šole, ki se tiče spraševanj, izvršivših se mesca oktobra l. 1879., jemlje se na znanje, in razpolaga se s čistim ostankom spraševalnih taks.

Razsoja se o pozivu krajnega šolskega sveta, ki se tiče stannarine, ki je bila priznana nekomu učitelju.

Prošnja šolskega sluge za povišanje njegove plače in za pripomoč k službeni obleki (Equipierungsbeitrag) predlaga se na višje mesto.

Prošnja za pokojnino iz milosti bivšemu začasnemu učitelju, predložena po c. k. okrajnem šol. svetu, napotuje se kranjskemu deželnemu odboru.

O prošnji učiteljske vdove za pokojnino oziroma po milostni poti oddaja se mnenje deželnemu odboru.

Prošnja realnega učenca za oproščenje šolnine se razrešuje.

Bukve za telovajo, katere je izdal nek učitelj, predlagajo se na višje mesto.

Da se privolijo državne štipendije za možko in žensko učiteljiše v Ljubljani za leto 1880, oddajajo se nasveti na višje mesto.

Razsoja se o disciplinarni preiskavi, katero je izvršil c. k. okrajni šol. svet o nekem učitelju.

Dvoje učiteljev se stalno umeščuje.

Zbirka kebrov, katero je namenil župni oskerbnik Šimen Robič kaki šoli, oddaja se svojemu namenu, in izreka se gosp. R. zahvala in priznanje dež. sl. sveta.

Letno sporočilo o srednjih šolah na Kranjskem za l. 1878/79 predlaga se na višje mesto.

Razrešujejo se prošnje za nagrado.

— Iz seje okraj. šl. sveta v Sežani dné 27. nov. t. l. Občini N. se izplača 2000 gl. še v tek. letu kot doplačilo za šl. hišo, pa 100 gl. za razne

poprave šl. poslopja. — Uč. pripravniku v Kopru S. se prizna 25 gl. podpore. — Občini v S. se dovoli 250 gl. da se s tem in 300 gl. darovanih po šl. ministerstvu za poljedelstvo nakupi primerno zemljišče za šl. vert. — Sprejme se kupna pogodba hiše z vertom v B., kamor se namerava sezidati šl. hišo. — Ustanovi se prevdarek za l. 1880. sê skupnimi stroški 20.993 gl., ter votira 35% naklada na izravne davke z vojskino doklado. — Zaverne se prošnja povzetnika šl. hiše v R. Kolavdiranje ravno te šl. hiše se poterti in računi odobré. Od sl. ministra za uk. in bogoč. podarjene podobe N. V. Cesarjeviča Rudolfa se določe šolam v Nabrežini, Tomaji in Zvoniku. — Učitelju v Št. P. se prizna 100 gl. stanarine, dokler ne bode šl. hiša popravljena. — Odobri se 6 računov o popravi šl. hiše in šl. oprave. — Razrešijo se sporočila o hoji v šolo. — Eni učiteljici za roč. dela se prizna nagrada 60 gl. — Uzame se na znanja več rešenih ulog in došlih dopisov.

— **Iz seje okraj. šl. svéta Goriške okolice** dné 11. nov. t. l. O otrocih, ki še vedno delajo v tvornici v Z. se sporoča c. kr. dež. šl. svetu. — Vzame se na znanje, da šola za silo pri sv. T. neha zavoljo bolehnosti pomoč. učitelja. Od sl. ministerstva za uk. in bogoč. darovane podobe N. V. cesarjeviča R. se izroče vdelane v pozlačenih okvirjih šolam: v Kanalu, Ajdovščini, Mirni in Podgori. Učitelju K. v D. se dovoli 6 tednov odpusta zavoljo bolehnosti. — Reši se več računov o popravah šl. oprave. — Več sporočil kr. šl. svetov o hoji v šolo se razreši. — Tako tudi zapisniki domačih učiteljskih konferenc in slednič se oddobré učni redi z načerti nadaljevalnih tečajev, predloženi iz 16 kraj. šl. svetov.

— **Slovensko učiteljsko društvo** je zborovalo 4. decembra m. l. Na dnevnem redu je bil razgovor o učiteljskem listu, oziroma »Učit. Tov.«. Odbornik Tomšič, ki uže 10. leto »Vrtec« vreduje in ni več novinec v tej stroki, daje primerne nasvete, kako naj se »Učit. Tov.« n. l. ureduje, da bode bolj vstrezal učiteljem in kakov program naj ima, tudi nasvetuje nekaj sprememb v naslovu. — Navzočim je ugajalo nasvetovano, ker je izviralo iz dobrega namena; do sklepovanja pa ni prišlo; vreme je bilo silno neprijetno in na debelo je sneg padal. — Dva dni potem 6. decembra je zašumelo Lapajnetovo »potuhnjeno izdajalstvo«, tedaj so pa svetovali zanesljivi prijatelji: naj ostane vse pri starem, kar se tiče naslova in programa, povdarjali so daleč, naj se nikar mnogo ne obeta, a stori kolikor moči, da bo list koristil učiteljem, in jim podajal zdrave hrane. Iz tega se vidi, da nismo uže zadovoljni s tem, da prostore v listu napolnujemo, marveč prizadevamo si, vstreči vsestransko in koristiti dejansko. Rodoljubi, tovariši, podpirajte nas!

Prihodnja odborova seja bode v četrtek 8. t. m. popoldne ob 1½ uri. Vljudno vabljeni!

M. Močnik.

— **Dr. Močnik in profesor Lavtar-jeva metoda pri poučevanju v aritmetiki.** (Dalje in konec.) Že pri seštevanji smo segali v podobnih partijah globokeje v obe knjigi. Zadostile bodo torej male opazke, da osvetlimo, kako sta oba pisatelja hotela štatutu za učiteljišče zadostevati. Pri odštevanji govori dr. M. o dvojnem pomenu tega računa in osvetljuje to na posebnem primeru: »Iz vsakega seštevanja dveh števil n. pr. $7 + 6 = 13$, sledite iz obrata dve nalogi odštevanja, ako je dán razen vsote, minuenda, ali prvi sumand 7, ali pa drugi 6 kot subtrahend. Kedar je dán prvi sumand 7 kot subtrahend, moramo iskati število, katero k številu 7 prišteto dá število 13; treba je od 7 v številni versti naprej šteti, da pridemo do 13; na tak način dobljeno število 6 je iskani drugi sumand, diferenca (razložek.) Ako je pa dán

drugi sumand 6 kot subtrahend, treba je števila iskati, h kateremu moramo 6 prišteti, da dobimo 13, t. j. število, katero še od 13 ostane, ako prišteti 6 spet odštejemo; ostalo število 7 je iskani prvi sumand, ostanek«. Odštevanje moremo jemati v dvojnem pomenu, ali iščemo razložek ali pa ostanek dveh števil. Ker je znesek v obeh slučajih enak, ga navadno imenujemo z isto besedo diferenca. (Primerjaj deljenje.) — Ker je pa oboji način odštevanja za ljudsko šolo važen, aritmetika za učiteljska tudi ne sme tega prezirati. L. aritmetika vendar tega nima.

Pri izrekih, kateri sledé naravnost iz pojmov odštevanja, se razločiti aritmetiki osobito v tem, da jih L. napiše samo matematično, kakor dr. Frischauf, dr. M. jih pa izrazuje tudi z besedami, kar L. naravnost zahteva od učencev samih. Tako branje jednačb (ali tudi nejednačb), katero se pri izrekih mnogokrat ponavlja, dela od začetka težave, katere pa gojenci s pomočjo učitelja kmalo premagajo; vendar je jako izobraževalno. Jednako razliko nahajamo tudi v prihodnjem.

Pri dokazih izrekov o diferencah se aritmetiki razločujeti bistveno. Dr. M. izvaja izrek »Od vsote odštevaš število, ako ga od jednega sumanda odšteješ« tako-le: »Ako v vsoti jeden sumand zmanjšaš, zmanjšaš tudi vsoto za isto število, in navede potem omenjeni izrek. Pri dokazu bi pa smel z isto pravico tudi tako-le govoriti: »Ako v vsoti odštevaš število od jednega sumanda, ga odštevaš tudi od cele vsote«; to je pa izrek sam. Lahko bi toraj to stvar na krajše opravil, kakor to stori n. pr. dr. Frischauf pri izrekih o seštevanji, z besedami: Ta izrek sledi naravnost iz pojma odštevanja. Na isti način dokazuje druge izreke o diferencah, katerih ne dobi iz obrata prvih. L. pa naslanja svoj dokaz na pojem difference, kar je v resnici težavno (gl. predgovor L. aritmetike). Zato napiše izrek s posebnimi števili tako-le:

$$(5 + 3) - 4 = (5 - 4) + 3 = 4, (3 + 8) - 6 = 3 + (8 - 6) = 5,$$

iz česar učenec vidi, da dobi isto, ako seštevanje najpred izvrši in potem odšteva, ali pa število najpred od jednega sumanda odšteva in potem sešteva. Za take dokaze, katere imenujemo induktivne, potrebujemo več posebnih primerov, iz katerih sklepamo, da more izrek tudi v obče resničen biti. Zato so tudi vaje v L. aritmetiki po tem principu sestavljene, katere izpoznanje izrekov podpirajo, moremo reči, na novo dokazujejo. Strogi dokaz je pa zraven prvega namenjen za bolj zrele gojence, katerim je tudi jako poučljiv, ker pri izvršitvi je treba že izpoznane izreke porabljevati. Tega principa se derži L. skoz po vsi aritmetiki. Jako razliko nahajamo pri obdelovanji izrekov o deljenji. Dr. M. namreč ne pripravlja na tem mestu na računanje z ulomki, L. pa. Dr. M. izvaja dokaze za izreke o ulomkih iz bitja ulomkov; L. stori isto in zraven tega kaže na izreke o deljenji. Zadnji ima zaradi tega več izrekov. Pa tudi v načinu dokazovanja se razlikujeta. Vzemimo izrek »produkt deliš sè številom, ako jeden faktor ž njim deliš«, da to na njem osvetlimo. L. izvršuje strogi dokaz v obče opiraje se na izrek »produkt iz kvocijenta in divizorja je enak dividendu«; dr. M. dokazuje na isti način samo na posebnem primeru, toraj že prehaja na bolj strogo dokazovanje. Občnega dokaza vendar še ne izvršuje. L. ima pred občnim dokazom tudi dva posebna primera:

$$\frac{6.5}{3} = 2.5 = 10, \quad \frac{7.8}{4} = 7.2 = 14,$$

katera imata že v sebi induktivni dokaz. Dokazuje pa tudi to spet vaja 1.) na

strani 34: »Število 45 deli potem sè številom 9, ko izpremeni 45 v produkt iz faktorja 9 in iz drugega faktorja«. Rešitev:

$$45 : 9 = (5 \times 9) : 9 = 5$$

Na pamet: 45 je jednako 5krat 9, toraj je 9 v 45 5krat zapopadeno, ali 45 je jednako 9krat 5, toraj je deveti del od 45 število 5. — Podobna je vaja 2.) Na teh vajah tudi gojenci izpoznajo dvojni pomen deljenja, kar je jake važnosti za ljudske šole.

Ko bi hoteli v tem oddelku (o računanji s celimi števili) še bolj na drobno aritmetiki primerjati, bi gotovo še tu pa tam kako razliko dobili. N. pr. L. govori o algebraskih številih koj za odštevanjem, ker sledé iz tega računa, dr. M. pa še le po deljenji; L. jih osvetljuje na mnogih primerih, kar dr. M. ne stori. Ravno tako govori L. o seštevanji in odštevanji, množenji in deljenji jednačb in nejednačb, ker to potrebujemo mnogokrat v aritmetiki in geometriji; dr. M. tega ne stori. Tudi primerjanje drugih oddelkov je nepotrebno, ker že iz navedenega moramo na bistvene enakosti in razlike sklepati. Samo omeniti hočemo, da L. nima oddelka za uporabne račune, ker namerava za to poseben del (II. del) sestaviti; dr. M. ima vse v jednom delu. — Pa posnemimo sklepe z ozirom na metodo obeh aritmetik. Ti so:

1. Obe knjigi povdarjati dekadični sistem števil, samo da se L. ž njim še bolj natančno peča.

2. Obe knjigi imate čiste in uporabne račune z dekadičnimi števili zra-ven računanja z občnimi števili; dr. M. ima mnogo primerov za čisto računanje, L. pa toliko, da na njih po induktivni metodi občno pravilo abstrahuje.

3. V obeh knjigah je mnogo vaj za računanje na pamet.

4. Vaje so priproste ne samó v L. aritmetiki, ampak tudi v dr. M.

5. L. povdarja posebno induktivno metodo izpoznanja resnic v dokazih in v vajah; pridevlje pa tudi bolj stroge dokaze za bolj zrele učence. Dr. M. pa prehaja iz prav priprostih na zmerom bolj stroge dokaze.

Gotovo pa je, da dobimo pri natančnejem pregledovanji v vsakej teh knjig tu in tam pege; ker so pisane za šole, ki se še le razvijajo; strokovnjakom ostaja le naloga, da priobčijo tudi svoje skušnje, iz katerih se na zadnje loči čisto zlató. Sine ira et studio.

— **Deželni odbor Kranjski** je odločil, da se ima nemščina vpeljati kot obligaten šolski predmet po vseh večrazrednih ljudskih šolah; po 4razrednicah je uže. — Enorazrednicam mislijo za nekaj časa še prizanesti, dokler na nej tudi ne pride počasi versta, potem smo pa s šolstvom tam, kjer smo bili pred l. 48. Dokler srednje šole ostanejo take, kakor sedaj, nimamo se čuditi, ako namerajo nemški jezik vpeljati tudi v večrazredne ljudske šole.

— **Broj učencev nasproti** broju učiteljev na Českem. »Beseda Učiteljska« javlja, da pride na Českem na jednega učitelja poprek 91 učencev. Više jih je le v 44 českih, a samo v 9 nemških okrajih. Primeroma naj več učiteljev je med Nemci i to v teplaškem, ludiškem, komatavskem i brüxenskem okraju, kjer ne pride na jednega učitelja še 60 učencev ne. Med Čehi je to huje, v hoteborskem, visokomitskem, horžovičkem i vltavotinskem ima jeden po- učevati 130 učencev. Med Nemci nikjer ne pride na jednega učitelja toliko učencev. — Iz tega se vidi, da imajo Nemci tudi več ljudskih šol kakor Čehi, o srednjih šolah tukaj ne govorimo, tam je razmerje Nemcem še ugodneje.

— **Kapelan Mirodolski.** Didaktična novela od Vilhelma Molitora preveo Gj. Šimončič. Prestampano iz »Katoličkega Lista«. V Zagrebu. Tiskarski i litografički zavod C. Albrehta. Tako se zove knjižnica, ki obsega 168 str. v 8° in

je prevod novele, kojo je napisal speyerski kanonik Wilhelm Melitor. Šlavno znan katoliški pisatelj razpravlja prav zanimivo v dvogovoru veleznamenito pitanje o pravem odnošaji (razmerju) cerkve, države i škole. Novela je zelo poučljiva in izobraženem Slovincu tudi v hrvaškem prevodu razumljiva.

— **Iz Krškega.** Nedeljske šole za mladino, ki je šoli odrastla, ne morejo sicer posebno veliko koristiti, ker se le po 2—3 ure v tednu podučuje; vendar naj pa velja tudi tu pregovor: »boljše nekaj, nego nič«. Ta »nekaj« je pa pri takih nedeljskih šolah tedaj precej vreden, ako odrasli fantje redoma vsako nedeljo v šolo prihajajo. K temu pa starši, mojstri in učitelj sam največ pripomorejo. Tukaj je posebno ta hvalevredna navada, da v našo neobligatno nedeljsko šolo (ponavljevalna šola je zopet druga) rokodelski mojstri svoje učence nekoliko silijo, in da naš častiti gosp. vikar tudi v tej nezavezni šoli krščanski nauk razlaga. Da bi pa učitelj še več učencev privabil, priskrbel jim je letos vodja tukajšnje meščanske šole precej knjig, darovanih od družbe sv. Mohora.

»Nov.«

— **Občna aritmetika,** spisal g. Lavtar, profesor na učiteljsku v Mariboru, vélja 1 gld. Cena je tako nizka, kolikor mogoče, ker je namenjena učencem na učiteljskih, kateri ne morejo dragih knjig plačevati. Pisatelj sam knjigo razprodaja, da bi ne imel zraven truda še izgube. Naročila se pošiljajo pod naslovom: L. Lavtar, c. k. profesor v Mariboru, Koroško predmestje, št. 36. Poštino mora vsak, ki se naroči na knjigo, sam plačati; ko bi knjige ne sprejel v kratkem, ni kriv temu pisatelj, ker on naročeno knjigo koj odpošlje. Ako pa naročnik knjige še celó ne sprejme, naj piše o tem pisatelju.

— **Vabilo na naročbo.** Vse vrle Slovence, kateri želé, da se seznajijo s hrvatskimi razmerami in s hrvatskim jezikom, posebno opozorujemo na „**Pučke novine**“, katere uže 3 leta v Zagrebu izhajajo. — V ta časopis pišejo najboljši ljudski pisatelji, in sicer tako umevno, da ga Slovenci brez vsake težkoče razumiti morejo. Hrvatska civilna in krajiška vlada priporočili sta ta časopis vsem nižjim oblastim, da ga kot izvrstno narodno berilo razširjajo po narodu.

Bilo bi za Slovence mnogo koristneje in za našo mejsobojno vzajemnost veliko uspešneje, ko bi se namesto po nemških novinah, ozirali na novine hrvatske in sploh slovenske. Vsak naobražen Slovenec moral bi vsaj jeden hrvatski list naročiti.

»Pučke novine« izhajajo v obliki slovenskih »Novic« vsako soboto na celej poli ter veljajo po pošti prejemane: za vse leto 4 gld. 60 kr., za pol leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

Slovenskim dijakom dajemo list za polovico gori označene cene.

Uredništvo sprejema tudi slovenske dopise v list, se vé, samo toliko jih popravi, da jih vsak Hrvat lahko razume.

Prva številka četrtega tečaja pride o novem letu na svitlo. Kdor namerja naročiti se na ta list, naj se podviza, da moremo za vsacega dotične adrese pripraviti in da pri razpošiljanji ne bode zaprek.

V Zagrebu, meseca decembra 1879.

Ljudevit Tomsic,

urednik in izdajatelj „Pučkih novin“ v Zagrebu
(marovska ulica broj 20).

— „**Vrtec**“, časopis s podobami za slovensko mladino. »Vrtec« stopi s 1. januarjem 1880 l. v deseto leto svojega obstanka. Prinašal bode poučne

povesti, pripovedke, basni, gledališke igre, prirodo opisne, naravoslovne in zemljepisne sestavke, muzikalne priloge in različno drugo drobnino. Za šolsko mladino ga nij primernejšega časopisa, kakor je »Vrtec«. Stoji za vse leto 2 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr.

Kdor naročnini priloži še 40 kr., dobi drugi zvezek naše knjižnice za slovensko mladino, ki bode obsegal daljšo in jako zanimivo povest z naslovom: »Peter, rokodelčič«. Pozneje bo ta knjiga nekoliko več stala.

Naročnina naj se pošilja po poštnih nakaznicah na »Vrtčevo uredništvo« v Lingarjevih ulicah št. 1 v Ljubljani (Laibach).

— **Postava** dné 9. marca 1879, katero je prinesel »Učit. Tov.« l. 22 in 23 p. l., se dobiva tudi v posebnih iztisih pri založništvu »Učit. Tov.«, ter stane 5 kr. Kdor je potrebuje, ima priliko dobiti jo prav po nizki ceni.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V šolskem okraji Kerškem. Na Irazredni ljudski šoli v Jesenicah, učit. služba, l. p. 400 gl. in stanovanje. Prošnje do 15. januarja l. 1880.

Na mestni dekliski šoli v Ljubljani, se razpisuje služba podučiteljice (stalno), plače 420 gl. in pravo do 10% starostnih doklad. Prošnje do 6. februarja t. l. pri mestnem šolskem svetu (Stadtschulrath Laibach).

Na Štajarskem. 1. Nadučiteljska služba v Šmarji pri Jelšah, III. razred.

2. Učiteljska služba na enorazrednici v Sibiki, pošta Šmarje pri Jelšah, IV. razred.

3. Provizorična učiteljska služba na trirazrednici v Brazlovcah, III. razred.

4. Podučiteljska služba na dvorazrednici pri Sv. Štefanu, pošta Šmarje pri Jelšah, IV. razred.

Pri vsih službah je tudi stanovanje.

Pri službah, pod 3. in 4. točko navedenih, se bode ozir jemal tudi na ženske.

Prošnje z dokazi znanja slovenščine se imajo v šterih tednih odposlati dotičnim krajinim šolskim svetom.

Celje, dné 22. decembra 1879.

C. kr. namestnijski svetovalec:

Haaas m. p.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. J. Bezljaj, začasno v Kranji, za podučitelja v Terst.

Vabilo na naročbo za l. 1880.

1 današnjim listom začenja »Učit. Tov.« svoj XX. tečaj, ter vabi svoje prijatelje in znance v naročbo za nastopivši l. 1880. — Sedaj, ko dobivamo novih, celo slovenskih listov šolskih na izbiranje, kaj nam obeta »Učit. Tovariš«, da ga ne pustimo, ampak

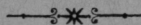
si ga še za naprej naročimo? — Odgovor njegov je ob kratkem ta-le: Kakor je dosihmal, tako hoče tudi v prihodnje pisati za odgojo v kerščanskem smislu, za povzdigo šolstva na podlagi maternega jezika; prinašati če, kaj dobrega, kaj zanimivega se je tu in tam zgodilo za šolo in odgojo. Ker pa tako delo preseza moči posameznega, in bi bil list, kateri bi ne imel dopisovalcev, enoteren, pomagali bodo „Tovarišu“ stari podporniki in prijatelji učiteljskega stanu. Zaupaje na božjo pomoč, ter nanašaje se na skušeno domoljubje in na uterjeno znanost teh sodelavcev, podverže se podpisani zopet težavnemu, toda potrebnemu poslu, namreč vredovanju slovenskega šolskega časopisa v konservativnem duhu. Ako tedaj slovenski učitelji in značajni rodoljubje po Kranjskem, Primorskem, Koroškem in Štajarskem hočete, da bode stari šolski list vstrezal Vašim željam in tirjatvam, podpirajte ga duhovno in telovno, to je, dopisujte pridno vanj, borite se v njem s svojim duhom za šolsko pravico in resnico, ter pošiljajte mu zvesto svojo naročnino, plačujte založniku stroške, da ne onemaga. Klic na boj za kerščansko šolo zoper pogansko, razlega se po vseh zgodbah svetovnih, pojmi in nazoni so se zbistrili, bojovníki že vverstili, in nihče ne more sedaj reči, da ne vé, komu bi v tem boju, v tem prepiru priterdil, v katero versto, na katero stran bi se vstopil. Podvizajte se tedaj, dragi sobratje, spoštovani rodoljubje po slovenskih deželah, na naročilo za prihodnje leto! Cena je „Učit. Tov.“ za celo leto 3 gl.; za pol leta 1 gl. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo M. Močnik, mestni učitelj, st. terg h. št. 13., naročnino in naznanila pa založnik R. Milic, na st. tergu h. št. 19.

Vljudno pa tudi vabimo naročnike na uplačevanje zaostale naročnine; mož beseda velja, kdor je vse leto list prejemal, vелеva mu čast in poštenje, da plača, kar je dolžan, o samem rodoljubji obertniki ne morejo živeti. Žal nam je, da moramo to opomniti, a kdo nam more to v krivdo šteti. Nekaj iztisov p. l. se morejo po primerni ceni dobiti. — Veselo novo leto vsem prijateljem in neprijateljem! Na zdravje!

Današnjemu listu je pridjana priloga g. Lapajne-tovih pisank in risank.

UČITELJSKI

Q V A R I Š.

List za šolo in dom.

Dvajseti tečaj.

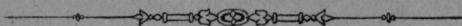
1880.

Odgovorni urednik:

Matej Močnik,

učitelj I. mestne deške šole v Ljubljani.

V Ljubljani.

Natisnil in založil Rudolf Milic.

KAZALO.

I. Odgoja in poduk.

- Nekaj o branji l. 3.
„Corrigenda“ v pedagogični zgodovini
Böhm-ovi l. 4, 7, 9, 10, 15.
Nekaj o načertu za priredoslovje na sred-
nje stopnji (3., 4., 5. šolsko leto) ljud-
ske šole l. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12,
13, 15, 16, 17.
Pisanje v narodni šoli l. 6.
Šolski deček po ljudskih zastopih l. 8.
O igri in nje važnosti l. 10, 11.
Nekaj za vravno okrajnih učiteljskih
knjižnic l. 10.
- Vpeljava kmetijskega pouka v ljudske
šole Postojnskega okr. l. 17, 19.
Zakaj naj se računanje na pamet dostojno
goji l. 18.
Zakaj mora biti za učitelja pred vsem
učiteljski poklic središče i. dr. l. 19.
Mali dodatek k ženski odgoji l. 20.
Enciklika sv. Očeta Leona XIII. do nad-
škofov i. t. d. l. 21, 22.
Besedica o kmetijstvu pri letnem zboru
slov. učit. društva l. 20, 21, 22.
Zmes. — Sprašuj samega sebe l. 22.
Narava, vodnica učitelju l. 23, 24.

II. Razni spisi.

- O novem letu l. 1.
Vabilo na naročbo za l. 1880 l. 1.
Jernej Kopitar l. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8,
9, 10, 11, 12.
Zemljepisje in zgodovina v ljudske šoli
l. 1, 2, 3, 13, 19, 23, 24.
Naravoznanstvo v ljudski šoli l. 1, 2, 3,
12, 14.
Slovnica v „Začetnici in Drugem berilu“
l. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 16.
- Poučno berilo l. 2, 4, 21, 23.
Slovenci, ustanovimo si napredovalne šole
za našo mladino (po „Slov. Nar.“) l. 8,
9, 10.
Vabilo na naročbo za II. polovico l. 1880
l. 12, 13.
Matija Čop l. 14, 15, 16.
Dr. France Prešern l. 18, 19, 20, 21, 22,
23, 24.
Vabilo na naročbo za l. 1881 l. 24.

III. Slovstvo in učila.

- Dr. Močnik in profesor Lavtarjeva metoda
pri poučevanju v aritmetiki l. 1.
Kapelan Mirodolski l. 1.
Pučke Novine l. 1.
Vertec l. 1.
Popotnik l. 2.
Zvon l. 2.
Teoretično-praktična pevska šola gosp. A.
Foerster-ja l. 2.
Jugoslavjanski stenograf l. 3.
Pravica narodnostij v Avstriji l. 3.
Šopek mičnih napevov in šolskih pesen
g. Stegnar-ja l. 4, 6.
- Katholischer Lehrerkalender auf das
Schaltjahr 1880. I. Jahrgang l. 5.
Nauk slovenskim županom l. 5.
Greinerjeve pisanke l. 5, 8.
Rodoljub. — Srbski list v Somboru l. 6.
† Avgust Leban, 5 cerkvenih pesen l. 6.
Izgledi bogoljubnih otrok iz vseh časov
kerščanstva II. del l. 9.
Sv. Germana l. 9.
Mašni napevi, Danilo Fajgel l. 10.
Kočen-Lapajne, zemljepis za lj. šole l. 11.
Krištof Šmid l. 16.
Cesar Franc Jožef l. 16.

Dvajset pedagoških pogovorov. Ponatis iz „Učit. Tov.“ l. 1879 l. 17.
 Nekaj o načrtu za prirodoslovje i. dr. Ponatis iz „Učit. Tov.“ l. 17.
 Šola, časopis v Gorici l. 17.
 Missa pro defunctis P. Angelik Hribar-ja l. 18.
 Razinger-Žumrov Abecednik l. 19, 23, 24.
 Nauk o harmoniji in generalbasu i. dr. želi izdati A. Foerster l. 19, 24.

Wolfov slov.-nemški slovar l. 21.
 Kres, leposloven list v Celovcu l. 21, 23 in 24.
 Ljubljanski Zvon l. 21, 22, 24.
 III. berilo za ljudske šole l. 21.
 Nauk v gospodinjstvu l. 23.
 Peter rokodelčič l. 23, 24.
 Cerkevni Glasbenik l. 24.
 Cvetje z vertov sv. Frančiška l. 24.
 Slovenski Pravnik l. 24.

IV. Šolski ukazi.

Iz seje c. k. dež. šl. sveta l. 1, 2, 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 16, 18, 21, 23, 24.
 Iz seje c. k. okraj. šl. sveta v Sežani l. 1.
 Iz seje c. k. okraj. šl. sveta Goriške okoli-lice l. 1.
 Deželni odbor Kranjski l. 1.
 Okrajni šolski svet ljublj. okolice l. 2.
 Državno sodišče o jeziku v ljudskih šolah l. 4.
 Srenjski odbor Ljublj. mesta; poučevanje preko dolžnosti l. 4.
 Učiteljski izpiti spomladi l. 5, 9.
 Zrelostno spričalo zadostuje za umeščenje podučiteljem l. 7.
 Deželna vlada v Zagrebu zoper kletvino pri šolski mladeži l. 7.
 Šolske knjige ubogim l. 9.
 Učiteljski izpiti v Koprem l. 10.
 Učiteljišče v Kopru l. 10.
 Važen ukaz ministerstva zastran reda v veroznanstvu l. 12.
 Žensko učiteljišče skerčeno l. 14.
 Zrelostni izpiti na učiteljiških l. 15.
 Žensko učiteljišče tukaj l. 17.
 Začetek šolskega leta 1880/81 l. 17.
 Češka šola v Brnu (Moravsko) l. 17.
 Berila slovenska iz c. k. zaloge šolskih bukev l. 18.
 Šolska matica m. Ljublj. l. 18.
 Odloka c. k. ministerstva za uk in bo- gočastje dné 20. avgusta št. 12.050

zastran sprejeme učencev v srednje šole l. 19.
 Mestne šole, c. k. vadnica — učencev — koliko? l. 19.
 Gimnazija, Ljubljanska, Kranjska, števil- sprejetih učencev l. 19.
 Češki deželni zbor — šolska postava 24. svečana 1873 — kako se tolmači l. 21.
 Obertnijska šola na Kranjskem se obeta l. 21.
 Nemščina po šolah na Goriškem l. 1878/79 l. 21.
 Poučevanje v nemščini na Primorskem l. 23.
 Izobraževališče za učitelje v Gorici l. 21.
 Izobraževališče za učiteljice v Gorici l. 21.
 Pripravljavnica v Kobaridu l. 21.
 Učiteljske skušnje — jeseni — l. 21.
 Dr. Zindler, dež. nadzornik za srednje šole l. 21.
 Učiteljišče v Kopru l. 22.
 II. m. šola v Ljubljani dobi vzporeden razred l. 22.
 Olajšave šl. obiskovanja v 7., 8. šl. letu l. 22.
 Anatomjske stenske table ne smejo viseti po stenah l. 23.
 Nemščina na Goriškem l. 1880/81 s „Soče“ l. 23.
 Verske vaje po srednjih šolah l. 24.
 Izpit iz veroznanstva je potreben l. 24.
 Postava, zadevajoča vplačanje doneskov v pokoj. zavod l. 24.

V. Ljudski zastopi (derž. in dež. zbor).

V deržavnem zboru; vloga pemskih škofov Lichtenstein-ov predlog l. 4.
 Poljaki o šolskih predlogih avtonomistične stranke l. 4.
 Na Pemskem vloga škofov l. 4.
 Z Dunaja. Resolucija dr. Vošnjakova l. 5.
 Vlada in šolske postav. Govor ministra Taafe-ja o reformah pri šolstvu l. 5.
 Z Dunaja. Naučni minister Conrad in ustavoverci l. 5.
 Lienbacher-jev predlog l. 5.

V seji šl. odseka derž. zbora l. 7.
 Iz derž. zbora. Vošnjak-ova resolucija; govorniki za in zoper l. 9.
 Iz derž. zbora. Rusinske šole in dr. l. 11.
 Gospodska zbornica. Šolstvo v ... l. 12.
 Kranjski deželni zbor l. 14, 17, 18.
 Štajerski deželni zbor l. 14, 15.
 Solnograški dež. zbor i. dr. l. 19.
 Koroški deželni zbor noče učiteljem plače povišati l. 20.
 Deržavni zbor se začenja l. 24.

VI. Dopisi in novice.

- Broj učencev nasproti broju učiteljev na Češkem l. 1.
- Iz Krškega l. 1.
- Božičnica deškega zavetišča l. 2.
- Katoliška družba rokodelskih pomočnikov l. 2.
- Iz Gorenjskega l. 2.
- Iz Celja l. 2.
- Iz celjske okolice l. 2.
- Pruska Šlezija; dobra znamenja l. 2.
- „Laib. Schlzt.“ l. 2.
- † M. Marija Strus, prednica nunskega samostana l. 2.
- Javna zahvala vitezu dr. Močniku l. 2.
- Iz Knežaka l. 3.
- Iz Železnikov l. 3.
- Belgija l. 3.
- Badensko l. 3.
- Iz Tirolskega l. 3.
- Iz Dunaja. Razsodba c. k. najvišega upravnega sodišča l. 3.
- † France Pirc, bivši misijonar l. 3.
- Številjenje ljudstva v Bosni l. 3.
- Z Dunaja l. 3.
- Drugo ministerstvo l. 3.
- Matične knjige za l. 1879. kedar? l. 3.
- Mitterrutzner. — Slovani v istočni Pusterški dolini l. 3.
- Slovenske knjige v katoliški bukvarni l. 3.
- Z Dunaja l. 4.
- Šolstvo na Štajarskem l. 1879 l. 4.
- Iz seje družbe kmetijske l. 4.
- Srednji šoli, sklep l. polletja l. 4.
- Božičnica v bolnišnici ubozih otrok l. 4.
- Letošnja zima l. 4.
- Šolske otroke smerti rešil l. 4.
- Iz Dolenjskega. Bolezen pri otrocih l. 5.
- Kranjska hranilnica l. 5.
- Koliko potroši država za šolstvo po slov. pokrajinah l. 6.
- Reforme glede uč. jezika na naših gimnazijah (iz „Sl. Nar.“) l. 6.
- † Tereza Huber, gojenka ž. učiteljišča l. 6.
- Vitez Kalina in And. Winkler — dež. predsednika l. 7, 11.
- Matične knjige za l. 1879 l. 7.
- † Matevž Mrak l. 8.
- Deržavne štipendije na učiteljiških l. 8.
- 13 — 14letni otroci ne hodijo redno v šolo nikjer l. 9.
- Iz Predddvora l. 9.
- Iz pod Krima l. 9.
- Dijaška beseda v gledišču l. 9.
- Iz Maribora. Pnemčevanje na stroške Slovencev l. 11.
- Odbor „Mat. Slov.“, ustanovljenje l. 11.
- Slovanska gimnazija v Moskvi l. 11.
- Šolski izleti l. 11.
- Kdo se naj huje boji ravnopravnosti slov. jezika l. 11.
- Iz Predarlskega l. 12.
- Javna zahvala banki Slaviji l. 12.
- Šent-Gothardski predor l. 12.
- † Dr. Jakob Razlag l. 12.
- Z Dunaja. Šolstvo l. 13.
- Lichtenstein knez Alojz, o sed. šolstvu, „Slov. Gosp.“ l. 13.
- Dvestoletnica vstanove keršč. šl. bratov l. 13, 14.
- Tisočletnica vpeljave slov. jezika po papežu Janezu VIII. l. 14.
- Stogodišnjica Kopitarova l. 14, 15, 17.
- Iz Porenja l. 14.
- Spod Šmarne gore l. 14.
- † Klotilda Praprotnik l. 15.
- Sklep šolskega leta l. 14.
- Iz Šent-Jernej na Dol. l. 15.
- Kardinal Simor, za ogersko šolstvo dal 10.000 gl. l. 15.
- † Skobelevica l. 15.
- Rusini v Galiciji l. 15.
- Francosko l. 15.
- Nordenskiöld najde pot iz sev. l. morja v veliko morje l. 15.
- Iz Ljubljanske okolice l. 17.
- Iz Ljubljane, troje svečanosti m. avgusta l. 17.
- Petdesetletnica cesarjeva l. 17.
- Gimnazija v Kranji l. 18.
- Mestne šole v Ljubljani l. 18.
- Stanko Vraz-ova slovesnost l. 18.
- Svoji k svojim l. 18.
- Z Dunaja. Gespannte Hosen i. dr. l. 19.
- C. k. realna gimnazija v Sarajevem l. 19.
- Železnica Šent-Gothardska l. 19.
- Najvišji prelazi pri železnicah l. 19.
- Papeževa enciklika l. 19.
- Papir iz trave l. 21.
- Ustredni Maticе školska i. dr. l. 21.
- Javna zahvala iz Zg. Žice l. 21.
- Katoliško šolstvo na Angležkem l. 22.
- Nekeršчени otroci v sredi Evrope l. 22.
- Cecilijino društvo v Rimu l. 22.
- Svenčliščno slavlje v Zagrebu l. 22.
- Potres v Zagrebu l. 22, 23, 24.
- Zimo, nenavadno prijetno l. 22, 24.
- Kratkovidnost in šola l. 22.
- K južnemu polu hote predreti l. 22.
- Dosti učiteljev na Zg. Avstrijskem l. 22.
- Občni zbor kat. podp. društva v Celji l. 23.
- V Zrečah nova šola l. 23.
- Gera l. 23.
- Neapolj l. 23.
- Šolsko moranje na Angležkem l. 23.
- Iz Nov. Jorka l. 23.
- Šolstvo na Ogorskem l. 23.

Iz Železnikov l. 23.
 Berž kaj novega l. 23.
 Marija Terezija in cesar Jožef II. l. 23.
 Živino-zdravniška in podkovska šola v Ljubljani l. 23.
 41 različnih dij. štipendij razpisanih l. 23.
 Nova šola v Ljubljani v deškem sirotišču l. 23.
 † Gustav Köstl l. 23.
 † P. Fortunat Vidic l. 23.
 Dvoje obertnijskih šol na Štajerskem l. 24.
 Evropa in amerikanska konkurenca l. 24.

Kako globoko je morje 24.
 Cesar Jožef in njegovi častitelji učitelji l. 24.
 Judje se selijo v Ameriko l. 24.
 Nekaj o prvem shodu kmetovalcev na Dunaji l. 24.
 Bolezen difteritis l. 24.
 Slovenski šolski okraji na Goriškem l. 24.
 Šola usmiljenih sestrá v Banjaluki l. 24.
 Učiteljišče v Mariboru l. 24.
 Učiteljišče v Gradci l. 24.

VII. Društva.

Slovensko učiteljsko društvo l. 1, 2, 5, 6, 11, 12, 15, 17, 19, 20, 21, 22.
 Podporno društvo učiteljskim pripravnikom l. 2.
 Dramatično društvo razpisuje darila l. 10.

Vdovsko učiteljsko društvo l. 11, 17, 19.
 Narodna šola l. 17, 18, 19, 20, 21.
 Cecilijino društvo l. 18, 19, 22, 24.
 Vincencijevo društvo l. 18, 23.

VIII. Zborovanja učiteljska (uradna).

Ljubljana, mesto l. 12, 14.
 Radovljica l. 12, 15.
 Logatec l. 13.
 Černomelj l. 13.

Postojna l. 13, 15, 16.
 Kamnik l. 16.
 Rudolfovo l. 16.
 Okolica Ljubljanska l. 17.

Deželna učit. skupščina za Štajarsko l. 19, 22.
 Deželna učit. skupščina za Dolen. Avstrij. l. 19, 20.

IX. Naznanila in priloge.

Lapajne-tove pisanke in risanke l. 1.
 Postava, šolska, dné 9. marca 1879, na prodaj pri Milicu l. 1.
 Napevi po znižani ceni pri Milicu l. 9.
 Matija Gerber v Ljubljani l. 20.

J. Giontini-jeva bukvarna l. 16, 20.
 Grubbauer-jeve pisanke in risanke v prilogi l. 23.
 Razinger-Žumrov navod k pisanji l. 13.

Razpisi in premembe po vseh listih.

